

04/2017

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО

ISSN 2411-2143

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 8414 від 06.02.2004 р.*

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

СЕРІЯ:

ІСТОРІЯ

ВИПУСК XXV

ВІННИЦЯ
2017

УДК 9
ББК 63.3(0)
Н-34

Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. Вип. 25. Збірник наукових праць / За заг. ред. проф. О.А. Мельничука. – Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю, 2017. – 442 с.

Збірник включений до переліку наукових фахових видань, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт з історичних наук (Наказ МОН України №528 від 12.05.2015 р.)

Видання включено до міжнародної наукометричної бази INDEX COPERNICUS

Статті збірника прирівнюються до публікацій у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз відповідно до вимог наказу МОН України від 17.10.2012 р. № 1112 (зі змінами, внесеними наказом МОН України від 03.12.2012 р. №1380)

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №15 від 23 лютого 2017 р.).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

- О.А. Мельничук** – доктор історичних наук, професор (головний редактор);
Ю.А. Зінько – кандидат історичних наук, доцент (заступник головного редактора);
А.В. Войнаровський – кандидат історичних наук, доцент (відповідальний секретар);
С.Д. Гальчак – доктор історичних наук, професор;
В.М. Даниленко – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України;
О.А. Коляструк – доктор історичних наук, професор;
П.М. Кравченко – кандидат історичних наук, доцент;
О.І. Криворучко – кандидат історичних наук, доцент;
Казімеж Латак – доктор габлітований, професор (Польща);
Г.Г. Лазько – доктор історичних наук, професор (Білорусь);
Лех Мруз – доктор габлітований, професор (Польща);
Ю.І. Поп – доктор історичних наук, професор;
О.П. Реснт – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України;
І.М. Романюк – доктор історичних наук, професор;
Ю.С. Степанчук – кандидат історичних наук, доцент.

Адреса редакційної колегії:

21001, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корп. 3, кім. 323. тел. (0432) 26-71-33.
e-mail: naukzapvdp@meta.ua; <http://www.naukzapvdp.esy.es>

Відповідальні за випуск: О.А. Мельничук, А.В. Войнаровський.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- Т.В. Кузнець** – доктор історичних наук, професор;
К.І. Левчук – доктор історичних наук, професор;
Г.М. Стародубець – доктор історичних наук, професор.

© Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2017
© Автори статей, 2017

Левчук К. І.

Зародження сепаратистських структур в Україні (1990-1992 рр.) 161

Гарбарук А. С., Казмірчук О. А.

Полонійна преса в західних областях України (1991–2016 рр.) 164

Пилипенко Т. І.

Проблеми української національної держави в умовах сучасних цивілізаційних викликів 168

ІСТОРІЯ ПОДІЛЛЯ

Бакалець О. А.

Молдавські монети на подільському ринку другої половини XIV – XV ст. (за скарбовими джерелами) 174

Кузьмінець Н. П.

Більшовицький наступ на різні релігійні конфесії на Поділлі на початку 1920-х рр. 181

Войнаровський А. В., Мазур І.В.

Польська громада Поділля 1920-х рр. в умовах більшовицької політики «коренізації» 186

Стадник О. О.

Ідеологізація навчально-виховного процесу та пропагандистсько-агітаційна робота партійних структур в освітній галузі у 20-х рр. XX ст. (на матеріалах Поділля) 191

Гула С. А.

Органи ДПУ УСРР і партійно-радянські структури в здійсненні другого «воєнно-комуністичного штурму» на Поділлі (1928 – 1930 рр.) 197

Кравченко П. М.

Кадрова політика сталінського режиму в роки голодомору 1932 – 1933 рр. на Поділлі 203

Гальчак С. Д.

Прояви колабораціонізму на Поділлі в роки нацистської окупації краю 209

Кононенко В. В.

Антисемітська політика радянської влади в 1948 – 1953 рр. (на матеріалах Поділля) 213

Поліщук А. С.

Розвиток аптечної мережі в Україні в 1965 – 1985 рр. (на прикладі Вінницької та Хмельницької областей) 218

Швець І. Б.

Музична культура Вінниччини в роки незалежності України: творчий досвід, сучасні тенденції розвитку 223

ІСТОРІЯ ПОДІЛЛЯ

УДК 903.8:338.23:336.74 (477) (478)

О.А. Бакалець

МОЛДАВСЬКІ МОНЕТИ НА ПОДІЛЬСЬКОМУ РИНКУ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIV – XV СТ. (ЗА СКАРБОВИМИ ДЖЕРЕЛАМИ)

Автор статті аналізує склад подільських монетних скарбів XIV–XV ст., у яких зустрічаються молдавські срібні гроші, наводить аналогію щодо зовнішнього оформлення та метрології монет Молдавського та Подільського князівств 80–90-х років XIV ст., розкриває роль молдавської монети на подільському грошовому ринку, їх місце у міжнародній транзитній торгівлі у досліджуваний період.

Ключові слова: гріш, півгріш, подільський півгрош, галицько-руський грош, Молдавське князівство, подільську князівство, Петро Мушата, Костянтин Коріатович, Людовік Угорський, Владислав Опольський.

З падінням Галицько-Волинського королівства після смерті Юрія II Болеслава (1323–1340) у 1340 р., розпочалася боротьба Литовського князівства, Польського та Угорського королівств, галицьких бояр та Золотої Орди за його спадщину. Поділля в цей час стає форпостом політичних, економічних та торгівельних зв'язків південно-західних українських земель з Центральною і Південно-Східною Європою [1, с. 93–98].

У процесі оволодіння Поділлям Великим князівством Литовським, яке здобуло перемогу над Золотою Ордою у 1362 р. на р. Сині Води, викристалізовується Подільське князівство, яке існувало як самостійне політичне утворення з 1352 до 1403 р. за правління племінників литовського князя Ольгерда (1345–1377) – Юрія, Олександра, Костянтина та Федора Коріатовичів [2, с. 183; с. 93].

Першими удільними князями Подільської землі зі столицею у м. Смотрич був Юрій та Олександр Коріатовичі, які до 1366 р. виступили на боці литовського князя Ольгерда, а із 1366 р. були у васальній залежності від Польського королівства. Починаючи від цього часу володарі Подільського князівства керували парою: правили разом старший і наступний за віком брати (дуумвірат) [3, с. 170]. Але у 1374 р. Юрій Коріатович був отруєний молдавськими боярами після невдалої спроби заволодіти престолом у Молдавському князівстві. Петру Мушата (1375–1391), який одружився на сестрі Коріатовичів Анастасії, став законним господарем Молдавії.

Як відомо, подільські князі Олександр і Борис у 1377 р. внаслідок військового походу польського і угорського короля Людовіка I Анжуйського на українські землі, визнавали себе васалами останнього, про що свідчить розміщення гербового щита (на інших монетах – коронованої голови страуса із підковою у дзьобі) угорських королів анжуйської династії на «подольських полугрошиках» 80-х років XIV ст. князя Костянтина Коріатовича (1380–1388/91) [4, с. 183].

Першою столицею князівства стало м. Смотрич, пізніше – м. Кам'янець. У 1374 р. Кам'янець одержав від литовської влади магдебурзьке право, що сприяло утвердженню міського самоврядування, розвитку місцевої та міжнародної торгівлі, карбуванню власної місцевої срібної монети.

У другій половині XIV ст. в українських землях відбуваються докорінні зміни політичного, економічного та соціального характеру. Після закінчення так званого «безмонетного періоду», під час якого у грошовому обігу Східної Європи переважали злитки срібла – гривні різної форми та ваги, поступово відновлюється карбування срібних монет круглої форми. На думку Г. Козубовського, політична криза, що вразила Золоту Орду, епідемія чуми в кінці 50-х років XIV ст. мали одним із наслідків значне скорочення монетного виробництва, руйнування традиційних торгівельних шляхів і каналів надходження срібної маси [5, с. 94].

Традиційна східна торгівля галицьких купців з південнокримськими, причорноморськими, придністровськими містами, державами Балканського півострова і Візантією (через м. Корсунь) через р. Дністер на молдавські міста: Хотин, Сучаву, Бирлад, Кілію, Четатя Альбе (Білгород), далі через Очаків у Крим, а на схід – через Тернопіль, Сатанів, Городок, Проскурів, Меджибіж, Хмільник, Житомир, Київ, Глухів, Новгород-Сіверський на Курськ, про що свідчать знахідки на сіверського князя Дмитра Корибута, джучидських монет [6].

Проблемі перебування в грошовому обігу Поділля, Галичини та Буковини молдавських та подільських грошей XIV–XV ст., аналізу їх кількісного та якісного стану приділяли деяку увагу

українські нумізмати: В. К. Гудельман [7], М. Котляр [8], О. Огуй [13], р. Саввов [10], О. Погорілець [11], А. Крижанівський, Р. Шуст [11], А. Шостопап [12], Г. Козубовський [14], О. Бакалець [15]. Але комплексного дослідження, враховуючи знахідки останніх років, немає.

У 80 досліджених автором монетних скарбів другої половини XIV–XV ст., виявлених на Поділлі, поряд з срібними та золотими європейськими монетами близько 20 держав Європи, у 14 із них були присутні срібні монети п'яти молдавських господарів: Олександра Челбана (1365–1374), Петру Мушата (1375–1393), Стефана I (1394–1399), Александра Доброго (1400–1432), Стефана III Великого (1457–1504). Частка цих монет, виявлених в різний час комплексах, порівняно із загальною масою монет Польщі, Чехії, Литви, Золотої Орди, Угорщини, Священної Римської імперії, невелика – із 7653 монет лише 72 молдавських (0,94%). Це свідчить про домінування на подільському ринку переважно чеської, польської, галицької (галицько-руських грошиків), золотоординської, угорської та місцевої подільської монети – подільських півгрошів Костянтина Коріатовича (1880–1891).

Економічні контакти Молдавського князівства з Галицькою Руссю, Подільським князівством, Великим князівством Литовським та Польським королівством, яке 1449 року підпорядкувало собі Західне Поділля, були досить інтенсивними, особливо по р. Дністер. Тому потреби купцям закладати в скарби транзитну і обігову в дністровському регіоні монету – молдавський гріш не було потреби.

Культурно та історично Молдавське князівство було пов'язане із дунайським князівством Валахія і Трансільванією [16, с. 27]. У середині 1340-х років, після розгрому війська Золотої Орди на р. Молдова (притока р. Сирету), виникло державне молдавське утворення під владою угорського короля Карло Роберта (1308–1342). У середині XIV ст. марамурошський воєвода Богдан I з Кухи ліквідував сюзеренітет угорського короля, а молдавський воєводат став незалежною державою. До її складу увійшли Сучава-Редевуцький, Пара Шепеніцуйський воєводати та міста Хмелів, Тецина, Хотин.

Молдавське князівство як самостійне політичне утворення в Південно-Східній Європі зміцнило свої позиції та розширило власну територію, а у 1359 р. його столицею стало м. Баї. За часів правління молдавського воєводи Петра I Мушата (1375–1393) територія князівства розширилася від Карпат до р. Дністер та Шипинської землі, а столиця була перенесена до м. Сучави. У літописах є згадки про те, що Покуття і Буковина увійшли до складу Молдавського князівства (Див. дод. А.). До 1386 р. князівство було васалом Угорщини, а після встановлення контролю за Галичиною з боку Польського королівства у 1387 р., Петро I Мушата приніс присягу як васал польському королю [17, с. 30].

Центральним політичним інститутом в державі був князь, який мав необмежену владу (Див. дод. Б). Він обирався пожиттєво з княжої родини боярами та вищим духовенством. Князь мав право карбувати власну монету з своїм ім'ям та гербом. У 1374 р. один із старших братів Коріатовичів – Юрій був деякий час господарем Молдавського князівства [18, с. 29].

У 60–80-х роках Молдавське та Подільське князівства до 1387 р. перебували у васальній залежності від угорського короля, про що свідчить зображення на їхніх срібних грошах та півгрошах гербового щита угорської династії Анжу з сімома ліліями (Див. дод. В). Карбування монет з символами васалітету в Подільському князівстві могло тривати до 1387 р., але в Молдавському воно продовжувалося до середини XV ст., про що свідчать знахідки молдавських монет на Поділлі, Буковині, у Молдавії [19].

Саме за цією ознакою можна відрізнити перші емісії 1387–1388 рр. подвійних грошів, грошів та півгрошів Петра I Мушата від наступних, у яких кількість лілій зменшується до двох.

Середня вага молдавських грошів 1387–1388 рр., за свідченнями румунських нумізматів П. Бирня, М. Руссева, українських – А. Крижанівського, Р. Шуста становить 0,98 г [20, с. 9]. У нашій топографії зафіксовано 41 срібний гріш Петра I Мушата, більшість із яких перших випусків. З досліджених нами монет встановлені вагові показники від 0,80 до 0,98 г, діаметр становить 19 мм, середня вага молдавського гроша складає 0,85 г. Монети переважно потерті, що свідчить про їх довготривале використання в грошовому обігу і відповідно, про меншу вагу від норми.

Молдавський гріш Петра Мушата карбувався в м. Сучаві у кінці 80-х років XIV ст. На лицьовому боці монети відкарбовано голову тура, на зворотному боці – герб угорських королів з династії Анжу, подібно як і на півгрошах подільського удільного князя Костянтина Каріатовича (1380–1391).

На думку Р. Саввова та О. Погорільця Петро I Мушата розпочав карбувати перші емісії срібного гроша в Сучаві після перенесення туди столиці у 1388 р., тобто хронологічно воно почалося пізніше ніж «подільського півгроша» [21, с. 29].

Варто більш детально зупинитися на метрологічних, іконографічних та хронологічних показниках молдавських грошів Петру I Мушата (1375–1393) та подільських півгрошів Костянтина Коріатовича (1880–1888/91). У нашій топографії на території Хмельницької,

повіту Подільської губернії (теперішнього Тиврівського району Вінницької області), але ці монети не були атрибутовані [30, с.26–27].

Про зростання торгівельних зв'язків у XV – початку XVII ст. між молдавським князівством та подільськими містами – Ров, Тиврів, Немирів, Брацлав, Вінниця свідчать бондарівський (1903) та барський скарби (2010) (Див. дод. В.)

У с. Бондарівна Брацлавського повіту Подільської губернії (теперішній Немирівський район Вінницької області) на початку XX ст. було виявлено великий комплекс, який складався із 2608 срібних європейських монет: польського королівства часів Владислава II Ягайла (1386–1434), Казимира Ягеллончика (1446–1492), Яна Ольбрахта (1492–1501), Олександра Ягеллончика (1501–1506); Великого князівства Литовського: Сигізмунда I Старого (1506–1548), Сигізмунда II Августа (1548–1576); Речі Посполитої: Сигізмунда III Вази (1587–1632); шеляги ризькі, курляндські, прибалтійських володінь Швеції; шеляги магістрів Міхала Кученмейстера, Маркіна Трухлісенса, Тіфена Тевтонський ордену в Пруссії; празькі гроші Чехії Владислава II (1278–1305) і Фердинанда (?); гроші поморські: сілезькі, Бранденбурга, Саксонії, Палатунату, Брунсфіку, Нассаубора і інших міст та земель німецьких 1517–1616; монети австрійські, швейцарські XVI ст. та 1 молдавський гріш Стефана III Великого (1457–1504) [31, с.130].

У 2010 р., за свідченням вінницького нумізмата В. О. Шапринського, на території Барського району Вінницької області виявлено 2 срібні молдавські монети воеводи Стефана III Великого (1457–1504), зокрема, півгроші з двома різновидами реверса. Вага першої молдавської монети складає 0,9 г, діаметр – 14 мм, другої – вага 0,7 г, діаметр – 14х13 мм. У скарбі (можливо частині скарбу) також були присутні два потертих празьких грошів Владислава IV (1378–1419) початку XV ст. (Див. Дод. В).

Отже, розглянувши топографію знахідок та нові скарби, у яких присутні гроші молдавських господарів XIV – XVI ст., можна зробити висновок про те, що молдавські монети мали місце у місцевій та транзитній подільській торгівлі досліджуваного періоду.

По-друге, на сьогодні на Поділлі зафіксовано 72 молдавські монети у 14 скарбах другої половини XIV – поч. XVI ст.

По-третє, на Хмельниччині виявлено 7 скарбів, на Вінниччині – 5, у яких присутні молдавські гроші, що свідчить про насиченість молдавськими монетами грошового ринку переважно Західного Поділля.

По-четверте, на перші випуски молдавських грошів Петра I Мушата та подільські півгроші Костянтина Коріатовича 80-х років XV ст., їх монетний тип, техніку виготовлення і художнє оформлення мали вплив угорські, галицькі та вірменські майстри монетної справи.

По-п'яте, за метричними даними молдавський гріш, галицько-руські грошики м. Львова та подільський півгроші були подібними, тому їх широко використовували на грошовому ринку Поділля, через яке проходили галицький – на південь і східний торгівельні шляхи.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Баженов Л.В. Європейське магдебурзьке право XIV- XV ст. на Поділлі – традиція сучасного міського самоврядування /Лев Баженов // Барська земля Поділля: європейська спадщина та перспективи сталого розвитку. Збірник матеріалів IV Міжнародної конференції, присвяченої 615-й річниці першої документальної згадки про м. Ров, 475-й річниці надання м. Бар магдебурзького права та 150-річчю з дня народження М. С. Грушевського. – Бар: КПП БРД, 2016. – С. 93–98.
2. Авторський опис Шапринського В. – 1 с.; Козубовський Г. А. Синьоводська битва 1362 р. і зміни в грошовому обігу Південної Русі-України /Г.А. Козубовський // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і методики. 36. наук. праць / упорядник В. В. Томазов. – К.: НАН України. Ін-т історії України, 2012. – Число 20. – С. 93 – 99.
3. Молчановский Н. Очерк известий о Подольской земле до 1434 года / Н. Молчановский. – К., 1885. – С.170 – 225.
4. Бакалець О. А. Монети Подільського князівства кінця XIV ст. часу правління Костянтина Коріатовича: топографія знахідок /Олексій Бакалець, Олег Пінкасевиц, Володимир розвитку. Збірник матеріалів IV Міжнародної конференції, присвяченої 615-й річниці першої 150-річчю з дня народження М. С. Грушевського. – Бар: КПП БРД, 2016. – С.182–198.
5. Козубовський Г. А. Синьоводська битва 1362 р. і зміни в грошовому обігу Південної Русі-України / Г. А. Козубовський // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і методики. 36. наук. праць / упорядник В. В. Томазов. – К.: НАН України. Ін-т історії України, 2012. – Число 20. – С. 93 – 99.
6. Бакалець О. А. Монети Подільського князівства кінця XIV ст. часу правління Костянтина Коріатовича: топографія знахідок /Олексій Бакалець, Олег Пінкасевиц, Володимир

- Шапринський //Барська земля Поділля: європейська спадщина та перспективи сталого розвитку. Збірник матеріалів IV Міжнародної конференції, присвяченої 615-й річниці першої документальної згадки про м. Ров, 475-й річниці надання м. Бар магдебурзького права та Саввов р. В. Скарб монет XIV ст. з-під Грушевського. – Бар: КПП БРД, 2016. – С.182–198; записки, ч. 8–9, 2012. – С. 17–53.
7. Гудельман В. К. Памятки старины в Подолии / Володимир Гудельман. – К.-П., 1901. – №41, 46. – С. 26, 27.
 8. Котляр М. Ф. Нариси історії й лічби монет на Україні XIV–XVIII ст. / М. Ф. Котляр. – Київ, 1981. – 240 с.
 9. Огуй О. Д. Монетно-лічильні найменування на Буковині та в Молдаві в кінці 14-першої третині 19 ст.: проблема поліномізації в адаптованих термінологічних системах /Олександр Огуй. – Чернівці, 1997. – 180 с.
 10. Саввов р. В. Скарб монет XIV ст. з-під Смотрича /Ростислав Саввов //Львівські нумізматычні записки, ч. 8–9, 2012. – С. 17–53; Саввов р. Подольський полугрош и денежное обращение в Подольском княжестве /Ростислав Саввов //Материалы Белорусской международной научно-практической нумизматической конференции. – Минск, 2015; Погорілець О. Г., XIV ст.) /Олег Погорілець, Ростислав Саввов // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський: ОІЮМ. – Т.1. – С. 228–235.
 11. Погорілець О. Г., Саввов р. В. Монета подільського князя Костянтина /Олег Погорілець, Ростислав Саввов // Нумізматыка і фалеристика. – 2004. – №3. – С. 24–29; Погорілець О.Г., Саввов Р.В. Про нові знахідки монет подільського князівства /Олег Погорілець, Ростислав Саввов // Нумізматыка і фалеристика. – 2007. – 4. – С. 28–31.
 12. Крижанівський А., Шуст р. До генези іконографії та метрологічних показників Подільського князівства другої половини XIV ст. /Андрій Крижанівський, Роман Шуст //Нумізматыка і фалеристика. – 2005. – №2. – С. 8–10.
 13. Шостопал А. Монети XIV ст. карбовані на Поділлі /Анатолій Шостопал //Нумізматыка і фалеристика. – 2007. – №2. – С. 24–26.
 14. Козубовський Г. А. Синьоводська битва 1362 р. і зміни в грошовому обігу Південної Русі-України / Г. А. Козубовський // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і методики. Зб. наук. праць / упорядник В. В. Томазов. – К.: НАН України. Ін-т історії України, 2012. – Число 20. – С. 93–99.
 15. Бакалець О. А. Актуальні проблеми розвитку української нумізматики, генеалогії та історичного краєзнавства / Олексій Бакалець. – Львів: Магнолія, 2015. – 232 с.; Бакалець О. А. Монети Подільського князівства кінця XIV ст. часу правління Костянтина Коріатовича: топографія знахідок /Олексій Бакалець, Олег Пінкасевиц, Володимир Шапринський //Барська земля Поділля: європейська спадщина та перспективи сталого розвитку. Збірник матеріалів IV Міжнародної конференції, присвяченої 615-й річниці першої документальної згадки про м. Ров, 475-й річниці надання м. Бар магдебурзького права та 150-річчю з дня народження М. С. Грушевського. – Бар: КПП БРД, 2016. – С.182–198; Бакалець О. А. Лисогірський та Юринський монетні скарби як джерела вивчення грошового обігу Поділля в XIII – початку XVII ст. / Олексій Бакалець //Вісник Черкаського національного університету: історичні науки та джерелознавство. – Черкаси, 2013. – Випуск 22.–С. 90–96; Енциклопедія Історії України / За ред. В. А. Смолія. – Інститут історії України НАН України. – К.: Наукова думка, 2010. – Т.7. – С. 27–30.
 17. Енциклопедія Історії України / За ред. В. А. Смолія. – Інститут історії України НАН України. – К.: Наукова думка, 2010. – Т.7. – С. 27–30.
 18. Погорілець О. Г., Саввов р. В. Монета подільського князя Костянтина /Олег Погорілець, Ростислав Саввов // Нумізматыка і фалеристика. – 2004. – №3. – С. 24–29.
 19. Бакалець О. А. Актуальні проблеми розвитку української нумізматики, генеалогії та історичного краєзнавства / Олексій Бакалець. – Львів: Магнолія, 2015. – 232 с.; Котляр М. Ф. Нариси історії й лічби монет на Україні XIV–XVIII ст. / М. Ф. Котляр. – Київ, 1981. – 240 с.
 20. Крижанівський А., Шуст р. До генези іконографії та метрологічних показників Подільського князівства другої половини XIV ст. /Андрій Крижанівський, Роман Шуст //Нумізматыка і фалеристика. – 2005. – №2. – С. 8–10.
 21. Погорілець О. Г., Саввов р. В. Монета подільського князя Костянтина /Олег Погорілець, Ростислав Саввов // Нумізматыка і фалеристика. – 2004. – №3. – С. 24–29.
 22. Бакалець О. А. Монети Подільського князівства кінця XIV ст. часу правління Костянтина Коріатовича: топографія знахідок /Олексій Бакалець, Олег Пінкасевиц, Володимир Шапринський //Барська земля Поділля: європейська спадщина та перспективи сталого розвитку. Збірник матеріалів IV Міжнародної конференції, присвяченої 615-й річниці першої

- документальної згадки про м. Ров, 475-й річниці надання м. Бар магдебурзького права та 150-річчю з дня народження М. С. Грушевського. – Бар: КПП БРД, 2016. – С.182–198.
23. Бакалець О. А. Монети Подільського князівства кінця XIV ст. часу правління Костянтина Кориатовича: топографія знахідок /Олексій Бакалець, Олег Пінкасевиц, Володимир Шпринський //Барська земля Поділля: європейська спадщина та перспективи сталого розвитку. Збірник матеріалів IV Міжнародної конференції, присвяченої 615-й річниці першої розвиту. – Бар: КПП БРД, 2016. – С.182–198.
24. Саввов р. Подольский полугрош и денежное обращение в Подольском княжестве /Ростислав Саввов //Материалы Белорусской международной научно-практической нумизматической конференции. – Минск, 2015.
25. Бакалець О. А. Лисогірський та Юринецький монетні скарби як джерела вивчення грошового обігу Поділля в XIII – початку XVII ст. / Олексій Бакалець //Вісник Черкаського національного університету: історичні науки та джерелознавство. – Черкаси, 2013. – Випуск 22.– С. 90 – 96.
26. Саввов р. Подольский полугрош и денежное обращение в Подольском княжестве /Ростислав Саввов //Материалы Белорусской международной научно-практической нумизматической конференции. – Минск, 2015.
27. Бакалець О. А. Монети Подільського князівства кінця XIV ст. часу правління Костянтина Кориатовича: топографія знахідок /Олексій Бакалець, Олег Пінкасевиц, Володимир Шпринський //Барська земля Поділля: європейська спадщина та перспективи сталого розвитку. Збірник матеріалів IV Міжнародної конференції, присвяченої 615-й річниці першої розвиту. – Бар: КПП БРД, 2016. – С.182–198.
28. Саввов р. В. Скарб монет XIV ст. з-під Смотрича /Ростислав Саввов //Львівські нумізматичні записки, ч. 8– 9, 2012. – С. 17– 53.
29. Саввов р. Подольский полугрош и денежное обращение в Подольском княжестве /Ростислав Саввов //Материалы Белорусской международной научно-практической нумизматической конференции. – Минск, 2015.
30. Гудельман В. К. Памятки старины в Подолии / Володимир Гудельман. – К.-П., 1901. – №41, 46. – С. 26, 27.
31. Kotlar M. Znaleziiska monet z XIV– XVII w. na obszarze Ukrainskiej SRR. Materialy. – Wroclaw – Warszawa –Krarow –Gdansk, 1971. – 260 s.

Bakalets O.A. Moldova Coins on the Podilsk Market of the Second Half of the XIV-XV Centuries (storerooms sources)

The author analyzes the composition of Podilsk coin treasures of XIV-XV centuries., where Moldova silver coins and half-coins were found, and suggests analogy between external design of metrology of Moldavian coins and Podilsk principalities of 80-90-ies of the XIV c., shows the role of Moldova coins on the money market of Podilsk and their place in the international transit trade of the period under study.

Keywords: coin, half-coin, Podilsk half-coin, Halytskyi-Russian coin, Moldova, Podilsk principality, Petro Mushata, Konstantyn Koriatovych, Lyudovyk of Hungary, Vladystaw Opolski.

Бакалець А.А. Молдавські монети на подільському ринку другої половини XIV-XV вв. (за кладовими джерелами)

Автор статті аналізує склад подільських монетних кладов XIV–XV вв., в яких зустрічаються молдавські срібні гроші та полугроші, наводить аналогію зовнішнього оформлення метрології монет Молдавського та Подільського князівств 80–90-х років XIV в., показав роль молдавської монети на подільському грошовому ринку, їх місце в міжнародній транзитній торгівлі в досліджуваній період.

Ключеві слова: грош, полугрош, подільський полугрош, галицько-руський грош, Молдавське князівство, Подільське князівство, Петро Мушата, Конstantин Кориатович, Людовик Угорський, Владислав Опольський.

Статтю подано до редколегії 17.10.2016 р.

Додаток А. Таблиця 1: Дані про молдавські монети з подільських скарбів другої половини XIV–XV ст.

ДОДАТКИ

№ п/п	Місце знахідки	Дата знах.	Заг. к-ть	Д-ви емітенти	К-ть мол. д. монет	Номинал, к-ть	Правитель
1	С. Стара Пісочна Городецький р-н Хмельницької обл.	2003	324	Чехія, Литва, Золота Орда, Польща, Молдавія, Київське кн. Поділь. кн. Тевт. орден	8	гріш 1 подвій гріш 1 гріш 3 півгр 4	Петру Мушату (1375–1393), Александр Добрий (1400–1432)
2	Смт. Смотрич Городецький р-н Хмельницької обл.	2012/ 2015	129 0	Чехія, Литва, Золота Орда, Польща, Молдавія, Київське кн. Поділь. кн. Новгород-Сіверське кн., Угорщина	11	гріш 11	Петру Мушату (1375–1393)
3	С. Черче I Чемеровецький р-н Хмельницької обл.	2009	615	Чехія, Литва, Золота Орда, Польща, Молдавія, Поділь. кн. Київське кн. Сілезія	15	гріш 15	Петру Мушату (1375–1393)
4	С. Черче II Чемеровецький р-н Хмельницької обл.	2014	841	Чехія, Польща, Молдавія, Київське кн. Угорщина	9	гріш 5 подв. гріш 4 півгр. 1	Петру Мушату (1375–1393) Олександр Добрий (1400–1432)
5	С. Монастирок I. Немирівський р-н Вінницької області	2015	52	Чехія, Литва, Польща, Молдавія, Поділь. кн., Київське кн.	3	гріш 3	Петру Мушату (1375–1393)
6	С. Монастирок II Немирівський р-н Вінницької обл.	2015	111	Чехія, Золота Орда, Польща, Молдавія	1	подв. гріш 1	Олександр Добрий (1400–1432)
7	С. Остроїнець Ольгопільського повіту Под. губ.	1890	82	Чехія, Золота Орда, Молдавія, Угорщина	5?	?	?
8	С. Стройці. Тиврівський р-н (Ольгопільський повіт Под. губ.)	1890	84	Чехія, Молдавія, Золота Орда, Угорщина	2?	?	Петру Мушату (1375–1393)
9	С. Лисогірка Городоцького р-ну Хмельницької обл.	2011	471	Литва, Польща, Чехія, Молдавія, Кримське ханство, Золота Орда, Угорщина	8	гріш 1 півгр 2 гріш 4 гріш 1	Олександр Челбан (1365 – 1374), Петру Мушату (1375–1393), Штефан I (1394–1399)
10	С. Польний Мукарів. Дунаївецький р-н Хмельницької обл.	2014	51	Польща, Чехія, Молдавія, Золота Орда, Угорщина	7	подв. гріш 1 гріш 4 півгр 2	Александр Добрий (1400–1432)
11	С. Райківці. Хмельницький р-н. (Проскурівський повіт Подільської губернії)	1886	110 4	Польща, Чехія, Угорщина, Молдавія, Золота Орда, Генуезько-кримська д-ва	1	?	?
12	С. Бондарівна. Немирівський р-н. (Брацлавський повіт Подільської губернії)	1903	260 8	Польща, Литва, Річ Посполита, Курляндія, Приб вол. Швеції, Тевт. Орден, Пруссія, Чехія, Молдавія, Св. Римська ім., Швейцарія	1	гріш 1	Стефан Великий III (1457–1504)
13	Барський р-н Вінницької області	2010	4	Чехія, Молдавія	2	Півг 2	Стефан Великий III (1457–1504)
14	С. Борщівці. Городоцький р-н Хмельницької обл.	2015	6	Річ Посполита, Молдавія (м. Білгород)	1	аспр 1 з надк.	Магістрат м. Білгорода
	Всього		765 3	20 держав	72	Подв. 7 Гріш 53 півг 11 асар 1	

Додаток Б. Ілюстрації європейських срібних монет XIV- XV ст.

 <p>Молдовське князівство, господар Олексаондр Челбан (1365–1374), півгріш (м. Сучава). Вага 0, 44 г, діам. 14 мм.</p>	 <p>С. Лисогірка Городоцького р-ну Хмельницької області, 2011 р.</p>	 <p>Молдовське князівство, Петро I Мушата (1374–1391), гріш (м.Сучава). Вага 0, 88 г, діам. 20 мм</p>	 <p>С. Лисогірка Городоцького р-ну Хмельницької області, 2011 р.</p>
 <p>Молдавське князівство, Петру Мушата (1374–1391), гріш б.д. Вага 0, 89 г, діа. 19,5 мм.</p>	 <p>С. Лисогірка Городоцький р-н Хмельницької області, 2011 р.</p>	 <p>Молдавське князівство, Петру Мушата (1374–1391), гріш пошкоджений, б.д.</p>	 <p>С. Лисогірка Городоцький р-н Хмельницької області, 2011 р.</p>
 <p>Молдовське князівство, Петру Мушата (1377–1391), гріш (м. Сучава), б. д. Вага 0, 89 г, діам. 19 мм</p>	 <p>Смт. Смотрич Кам'янець-Подільський р-н Хмельницької області, 2012 р.</p>	 <p>Молдовське князівство, Стефан I (1394–1399), гріш (м. Сучава). Вага 0, 89 г, діам. 19 мм</p>	 <p>С. Лисогірка Городоцького р-ну Хмельницької області, 2011 р.</p>
 <p>Молдовське князівство, воєвода Стефан III Великий (1457–1504), півгріш молдавський. Вага 0, 43 г, діам.14 мм.</p>	 <p>С. Лисогірка Городоцького р-ну Хмельницької області, 2011 р.</p>	 <p>Молдовське князівство, воєвода Стефан III Великий (1457–1504), півгріш молдавський. Вага 0, 40 г, діам. 14 мм</p>	 <p>С. Лисогірка Городоцького р-ну Хмельницької області, 2011 р.</p>
 <p>Молдовське князівство, воєвода Стефан III Великий (1457–1504), півгріш, II тип.</p>	 <p>Барський р-н Вінницької області, 2010 р.</p>	 <p>Молдовське князівство, воєвода Стефан III Великий (1457–1504), півгріш, б. д. Вага 0, 7 г,</p>	 <p>Барський р-н Вінницької області, 2010 р.</p>

Вага 0,9 г, діам. 14 мм.		діам. 14x13 мм.	
 <p>Чехія, Вацлав II (1278-1305), празький гріш б. д. Вага 3,44 г</p>	 <p>С. Пільний Мукарів Городоцький р-н Хмельницької обл., 2011 р.</p>	 <p>Чехія, Карл I (1346–1378), празький гріш обрізаний. Вага 2,1 г</p>	 <p>М. Смотрич Кам'янець- Подільський р-н Хмельницької області, 2012 р.</p>
 <p>Подільське князівство, Костянтин Коріатович (1380-1388/91), подільський півгрошик б. д.</p>	 <p>С. Черча Чемеровецький р-н Хмельницької області, 2012 р.</p>	 <p>Подільське князівство, Костянтин Коріатович (1380-1388/91), подільський півгрошик б. д.</p>	 <p>С. Павлівка Тальнівський р-н Черкаської обл., 2016 р.</p>
 <p>Подільське князівство, Костянтин Коріатович (1380-1388/91), Поділь. півгрошик б. д.</p>	 <p>М. Смотрич Кам'янець - Подільський р-н. Вага 1, 02 г, діам. 18 мм, проба – 900, 2012 р.</p>	 <p>Подільське князівство, Костянтин Коріатович (1380–1388/91), поділь. півгрошик б. д. Вага 1,01 г, діаметр 18,5 мм,</p>	 <p>М. Дунаївці – 1. Хмельницької області, 2003 р.</p>
 <p>Польське королівство, Казимир Великий (1333- 1370), галицько-руський грошик м. Львова. Вага 1 г, діам. 18,5 мм</p>	 <p>С. Сатанівська Слобідка Городоцького р-ну Хмельницької області, 2012 р.</p>	 <p>Польське королівство, Владислав Опольський (1372–1379), галицько- руський грошик. Вага 1,1 г, діам. 18 мм</p>	 <p>Смт. Смотрич Кам'янець- Подільський р-н Хмельницька обл, 2012 р.</p>
 <p>Польське королівство, Людовік Угорський</p>	 <p>С. Павлівка Тальнівського р-ну</p>	 <p>Галицько-руський грошик Владислава</p>	 <p>Дунаєвський р-н Хмельницької області.</p>

<p>(1342–1382), галицько-руський грошик Вага 0,99 г, діам. 18 мм</p>	<p>Черкаської обл., 2016 р.</p>	<p>Опольського з орлом на аверсі, М.Львів, 1386 р. Вага 1, 15 г, діам. 18 мм</p>	<p>2015 р.</p>
 <p>Польське королівство, Людовік Угорський (1342-1382), галицько-руський грошик м. Львова. Вага 1,19 г</p>	 <p>Смт. Смотрич Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької області, 2012 р.</p>	 <p>Польське королівство, Владислав Опольський (1372-1379), галицько-руський грошик м. Львова. Вага 1,25 г</p>	 <p>Смт. Смотрич Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької області, 2012 р.</p>
 <p>Польське королівство, Владислав II Ягайло (1386–1434), квартал руський (м. Львів) б.д. Вага 1 г, діам.</p>	 <p>С. Ялтушків Барського р-ну Вінницької області, 2012 р.</p>	 <p>Польське королівство, Владислав Ягайло (1386–1434), коронний півгріш б.д. Вага 0,96г</p>	 <p>С. Ялтушків Барського р-ну Вінницької області, 2012 р.</p>
 <p>Київське князівство, Володимир Ольгердович (1362-1394), I ранній тип В= 0, 8 г, Д=12 мм</p>	 <p>С. Борщівці Городоцького р-ну Хмельницької області, 2015 р.</p>	 <p>Київське князівство, Володимира Ольгердовича (1362-1394), денарій, II пізніший тип</p>	 <p>С. Черче (II) Чемеровецького р-ну Хмельницької області, 2014 р.</p>
 <p>Генуезько-татарська монета, Девлет Берди (1420–1422), аспр. Вага</p>	 <p>С. Кам'янка. Городоцький р-н Хмельницької області, 2015 р.</p>	 <p>Київське наслідування дангу Джанібєка (1341–1357). Вага 0,43 г, діам.</p>	 <p>Кам'янець-Подільський р-н Хмельницької обл, 2016 р.</p>
 <p>Угорщина, Марія Угорська (1382-1386/95), денарій б.д. Вага</p>	 <p>С. Лисогірка Городоцький р-н Хмельницької обл, 2011р.</p>	 <p>Угорщина, Марія Угорська (1382-1386/95). Денарій б. д.</p>	 <p>Лисогірка Городоцького р-ну Хмельницької області, 2011 р.</p>

**Велике князівство
Литовське, князь Вітовт
(1392-1430), денарій б. д.**

**С. Лисогірка
Городоцький р-н
Хмельницької області,
2011 р.**

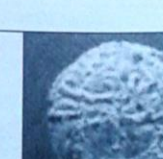

**Тевтонський орден в
Пруссії, магістр Пауль
фон Русдорф (1422-
1441), шиллінг б. д.**

**С. Юринці
Городоцький р-н
Хмельницької області,
2010 р.**

Додаток Б. Ілюстрації європейських срібних монет XIV- XV ст.

 <p>Молдовське князівство, господар Олександр Чорний (1365-1374), півгріш (м. Сучава). Вага 0,44 г, діам. 14 мм.</p>	 <p>С. Лисогірка Городоцького р-ну Хмельницької області, 2011 р.</p>	 <p>Молдовське князівство, Петро I Мушата (1374-1391), гріш (м. Сучава). Вага 0,88 г, діам. 20 мм</p>	 <p>С. Лисогірка Городоцького р-ну Хмельницької області, 2011 р.</p>
 <p>Молдовське князівство, Петру Мушата (1377-1391), гріш (м. Сучава), б. д. Вага 0,89 г, діам. 19 мм</p>	 <p>Смт. Смотрич Кам'янець-Подільський р-н Хмельницької області, 2012 р.</p>	 <p>Молдовське князівство, Стефан I (1394-1399), гріш (м. Сучава). Вага 0,89 г, діам. 19 мм</p>	 <p>С. Лисогірка Городоцького р-ну Хмельницької області, 2011 р.</p>
 <p>Молдовське князівство, воєвода Стефан III Великий (1457-1504), півгріш, II тип. Вага 0,9 г, діам. 14 мм.</p>	 <p>Барський р-н Вінницької області, 2010 р.</p>	 <p>Молдовське князівство, воєвода Стефан III Великий (1457-1504), півгріш, б. д. Вага 0,7 г, діам. 14x13 мм.</p>	 <p>Барський р-н Вінницької області, 2010 р.</p>
 <p>Подільське князівство, Костянтин Коріатович (1380-1388/91), подільський півгрош б. д.</p>	 <p>С. Черча Чемеровецький р-н Хмельницької області, 2012 р.</p>	 <p>Подільське князівство, Костянтин Коріатович (1380-1388/91), подільський півгрош б. д.</p>	 <p>С. Павлівка Тальнівський р-н Черкаської обл., 2016 р.</p>
 <p>Польське королівство, Казимир Великий (1333-1370), галицько-руський грош б. д. м. Львова. Вага 1 г, діам. 18,5 мм</p>	 <p>С. Сатанівська Слобідка Городоцького р-ну Хмельницької області, 2012 р.</p>	 <p>Польське королівство, Владислав Опольський (1372-1379), галицько-руський грош б. д. Вага 1,1 г, діам. 18 мм</p>	 <p>Смт. Смотрич Кам'янець-Подільський р-н Хмельницька обл., 2012 р.</p>

